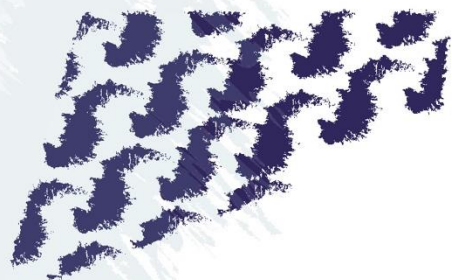

CULTURE is YOU

PROJECT NUMBER 2021-2-AT01-KA220-ADU-00009580

Content Unit 7: Kultura w słowach

Co-funded by
the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or OeAD-GmbH. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

7 Kultura w słowach

7.1 Wprowadzenie

Sztuka słowa jest jedną z najbardziej fascynujących form kulturowych. Zanurzcie się w fascynujący świat literatury. Dowiedźcie się o różnych formach i gatunkach literackich, o tym, jak były one wykorzystywane do różnych celów na przestrzeni tysiącleci oraz jak interpretować i krytycznie zastanawiać się nad tym, co zostało napisane.

Czy przychodzi Wam na myśl książka, która wywarła na Was duże wrażenie, a może nawet Was ukształtowała? Dla wielu osób czytanie to coś więcej niż tylko sposób spędzania wolnego czasu; książki mogą być przewodnikami lub towarzyszami w wielu różnych sytuacjach życiowych.

Prawdopodobnie znasz następujące powiedzenie: „**Czytanie jest dla umysłu tym, czym ćwiczenia dla ciała**” (Joseph Addison).

Skorzystajcie z poniższego rozdziału, zainspirujcie się, a może zainspiruje Was to do zapoznania się z jednym z najsłynniejszych dzieł literatury.

W tym module dowiedziecie się o:

- pojęciu literatury
- literaturze faktu i tekstach literackich
- epepei, poezji i dramacie
- różnych gatunkach książek
- słynnych poematach/historycznych tekstach
- interpretacjach tekstów

znaczeniu krytycznej refleksji nad tekstem.

7.2 Literatura – sztuka w słowach

Literatura sięga XVI wieku. Dokumenty, prace pisane i listy nazywano „literae”. Termin literatura wywodzi się zatem od łacińskiego słowa „litteratura”, które oznacza pisanie listów.

Definicja

Literaturę definiuje się szeroko jako **wszystko, co napisano**, w węższym znaczeniu jako poezję lub „literaturę piękną”, zwaną także fikcją.

Chociaż w zasadzie za literaturę można uznać wszystko, co jest napisane, dziś literatura, zwana także pisaniem, odnosi się zwykle do poezji, czyli dramatu, powieści i wierszy. Istnieją natomiast dzieła neliterackie lub niefikcyjne, zwane **literaturą faktu**.

Zasadniczo literaturę charakteryzują trzy główne cechy:

- Ustalenie kolejności (zapisanie tekstu w książce, na dysku, itp.)
- Artystyczne użycie języka (niekonwencjonalny dobór słów, język upięszony, dowolna struktura zdań, język jako efekt dźwiękowy i obraz pisany, metafory, rymy itp.)
- Fikcyjność (tekst jest wymyślony lub fabularyzowany)

Istnieje odrębna nauka o literaturze, **literaturoznawstwo**. Zajmuje się analizą i interpretacją tekstów, a także teorią, krytyką, historią i tworzeniem literatury. Analizie poddawane są zarówno współczesne, jak i historyczne teksty pisane, a nawet tradycje ustne.

Być może zastanawialiście się, dlaczego warto studiować literaturę. **Literatura ma moc poruszania** nas emocjonalnie poprzez piękno swojego języka i umieszczania nas w różnych kontekstach i sytuacjach, czy to nieszczęścia, czy szczęścia, poprzez swoją transcendencję.

Ale nie tylko czytanie i rozumienie tekstów oraz zapisywanie myśli jest istotne. Sama treść dzieła ma ogromne znaczenie kulturowe. Arystoteles mówił, że literatura może poruszyć ludzi nie tylko uczuciami, ale także działaniami i decyzjami. Można je wzruszyć do wielogodzinnego czytania, intensywnego słuchania, kupowania książki, polecenia dzieła czy publikowania tekstu. Wyobraź sobie, że historie Romea i Julii lub Robinsona Crusoe nigdy nie zostałyby opublikowane. Świat, w którym żyjemy, historie, które opowiadamy i mity, które utrwalamy, nie byłyby takie same.

Wskazówka

Literatura wykracza poza życie i intencje jednostek. Literatura żyje własnym życiem, tzn. często pojawiają się nieprzewidziane skutki, dochodzi do licznych interpretacji, adaptacji, przeróbek i adaptacji filmowych, niezależnie od tego, czy było to zamierzone przez autora, czy nie.

W ten sposób literatura umożliwia proces kulturowy.

Mogą aktywnie uczestniczyć w procesie kulturalnym i literackim w bibliotekach, klubach czytelniczych, edukacji i szkoleniach literackich, odczytach autorskich i instytucjach edukacji kulturalnej.

Dzieła literackie są **definiowane i kategoryzowane**. Pierwszy poziom to rozróżnienie między tekstami fikcyjnymi i niefikcyjnymi. Teksty fikcyjne nazywane są także tekstami literackimi.

- **Teksty non-fiction** dostarczają faktów i informacji. Prace te znajdują szerokie zastosowanie w życiu codziennym, m.in. w podręcznikach, instrukcjach obsługi, artykułach prasowych, raportach, ustawach, książkach non-fiction czy przewodnikach. Dzięki temu staje się jasne, że teksty te zawsze opierają się na rzeczywistości.
- **Utwory fikcyjne** tworzą własną rzeczywistość, czyli opowieść. Dlatego wymyślali teksty, często mieszając rzeczywistość i fikcję. Fikcja nie oznacza nic innego jak wynalazek lub zmyślenie. Przykładami są kryminały, historie fantasy, historie miłosne i thrillery.

Ważne

Literatura faktu jest często wykorzystywana do przekazywania wiedzy czytelnikowi, na przykład za pośrednictwem książek non-fiction lub przewodników.

Z drugiej strony tekst literacki, taki jak wiersz lub powieść, służy do opowiadania historii.

Po podziale na teksty fikcyjne i niefikcyjne następuje dalsza kategoryzacja dzieł literackich. Trzy główne gatunki literackie tekstów fikcyjnych to:

- Epopeja
- Dramat
- Poezja

Gdzie według Was powinny znaleźć się baśnie, sagi, hymny i komedie?

- **Epopeja** nazywana jest także literaturą narracyjną i składa się z historii opowiadanych przez narratora, wymyślonych przez autora. Oto niektóre przykłady dzieł epickich: baśnie, legendy, baśnie, anegdoty, opowiadania, nowele, narracje, powieści, eposy itp.

- Do **liryki** zalicza się teksty składające się ze zwrotek i wersetów, wykonane językiem artystycznym i figuratywnym. Zakończenia wersów są celowe, a metrum i rym są charakterystyczne dla tego gatunku. Najbardziej znane dzieła liryczne to pieśni, wiersze i ballady.
- **Dramat** odnosi się do tekstów w formie dialogu, które zwykle pisane są dla teatru. Dlatego dramat nazywany jest także poezją sceniczną. Teksty dramatyczne dzielą się na sceny i akty, dają wskazówki sceniczne i ogólnie rozróżniają historie ze szczęśliwym zakończeniem (komedia) i historie z nieszczęśliwym zakończeniem (tragedia).

Notatka

Przykłady poezji epickiej: baśnie, powieści i legendy

Przykłady poezji: ballady, wiersze, pieśni i hymny

Przykłady dramatu: komedia, tragedia i teatr epicki

7.3 Czytanie – przygody w myślach

W bibliotece, księgarni czy księgarni internetowej zauważyłeś, że istnieją różne kategorie, na które podzielone są książki. **Gatunki książkowe stanowią swego rodzaju zasadę organizującą**, z którą wiążą się pewne oczekiwania czytelników i związane z nimi konwencje gatunkowe.

Wskazówka

Czy wiecie, że słowo „gatunek” pochodzi z języka francuskiego i oznacza „rodzaj”? W związku z tym gatunek książki można również nazwać jej rodzajem.

The main plot, the main characters and the setting determine which genre a work belongs to.

Praktyczne

Why is it important to know book genres?

- They help in the search for books.
- They enable better placement and marketing of books.
- You avoid disappointed expectations and bad purchases.

Główna fabuła, główni bohaterowie i sceneria decydują o tym, do jakiego gatunku należy dzieło.

Dlaczego znajomość gatunków książek jest ważna?

- Pomaga to w poszukiwaniu książek
- Umożliwia lepsze rozmieszczenie i marketing książek
- Pozwala uniknąć rozczarowania i złych zakupów książek

Podczas gdy **kryminały** skupiają się na klasycznych historiach detektywistycznych, w których rozwiązuje się przestępstwa, książki z gatunku **fantasy** opowiadają o mitycznych stworzeniach, podróżach w czasie i magii. W książkach **science fiction** również wymyślono elementy, ale bardziej roboty, statki kosmiczne i sztuczną inteligencję. Jeśli lubicie czytać o romantycznych związkach i historiach miłosnych, to **powieść romantyczna** będzie dla Was właściwym wyborem. **Thriller** wywołuje gęsią skórę i napięcie. **Powieść historyczna** zanurza Was w historię z minionej epoki, ale bez żadnej pewności co do naukowej dokładności danych. Inne rodzaje powieści, takie jak powieści podróżnicze, sagi, powieści społeczne czy psychologii rozwojowej, również są dziełami fikcyjnymi, ale każda z nich kręci się wokół określonego tematu.

Dlatego w literaturze fikcji istnieją następujące najbardziej znane gatunki:

- Thriller
- Romans
- Science fiction
- Fantasy
- Horror
- Powieść historyczna
- Powieść obyczajowa
- Powieść podróżnicza

Z drugiej strony książki non-fiction nie opowiadają fikcyjnych historii, ale **dostarczają interesujących faktów** na określone tematy. Istnieją na przykład książki non-fiction o określonych krajach i tematach historycznych. Popularne są także **przewodniki po zdrowym odżywianiu, bogactwie, rodzicielstwie i związkach, książki kucharskie, przewodniki turystyczne i książki o rękodzielach**. Do podręczników zaliczają się podręczniki naukowe oraz podręczniki szkolne i uniwersyteckie. Dużą popularnością cieszą się także **biografie** osób publicznych, czyli znanych osobistości ze świata polityki, sportu, biznesu czy duchowości. W tych książkach albo historia życia jest opowiadana przez osobę z zewnątrz, albo biografia jest pisana przez tę osobę, co nazywa się wówczas autobiografią.

Gatunki literatury faktu obejmują:

- Non-fiction
- Poradniki
- Przewodniki
- Biografie

- Opracowania tematyczne

Poniżej dowiecie się o kilku przykładach znanych tekstów historycznych.

Teksty historyczne opowiadają o znaczących osobach, miejscach, czasach i wydarzeniach z przeszłości. Tekst historyczny jest zatem dziełem informacyjnym, w którym czytelnik poznaje wydarzenia historyczne.

Źródła historyczne obejmują zachowane oryginalne teksty z różnych epok, takie jak pamiętniki, dokumenty i listy.

Wskazówka

Czy wiesz, że starożytne teksty odnaleziono na różnorodnych materiałach, w tym na papierze, drewnie, wosku, kamieniu, papirusie i pergaminie?

- Diamentowa Sutra, przechowywana przez wieki w Grotach Mogao w Chinach, przez ekspertów uważana jest za najstarszą i najcenniejszą księgę na świecie. Ma około 1145 lat i jest nawet starsza niż Biblia Gutenberga. Biblia, najpoczytniejsza i najbardziej znana książka na świecie, była pierwszą księgą, która została wydrukowana przez współczesną prasę drukarską w formie Biblii Gutenberga.

- Najstarszą zachowaną księgą w Europie jest **Ewangelia św. Cuthberta**. Napisany odręcznie w VIII wieku, zawiera Ewangelię Jana w języku łacińskim.
- Modlitewnik Rothschildów, jeden z najcenniejszych rękopisów historycznych w Europie, to rękopis godzin z Flandrii, ilustrowany ilustracjami. Książka, powstała około

1500 roku, znajdowała się w posiadaniu Niemiec, a następnie Austrii, zanim w 2014 roku została sprzedana po wysokiej cenie do Australii.

- Najstarszym polskim dokumentem jest **Regest Dagome** z XI wieku. Kronika **Galla Anonima** to także jedno z najważniejszych dzieł polskich. **Wydarzenia króla Bolesława III** są szczegółowo opisane. Rocznik Świętokrzyski, Przywileje Szlacheckie i teksty religijne Kazań Świętokrzyskich oraz Biblia królowej Zofii zyskały także w Polsce znaczenie literackie.
- W Hiszpanii **Biblia Alba** została oświetlona chrześcijańskimi iluminacjami. Ta ikona tolerancji, będące gigantycznym dziełem pojednania między chrześcijanami i Żydami, jest wystawiona w Pałacu Liria w Madrycie. Wartość Biblii oszacowano na 2,5 miliona euro.
- **Kodeks Albeldense** jest jednym z najważniejszych źródeł historycznych w Hiszpanii i ilustrowaną kroniką historii świata. Powstał w X wieku jako pierwszy europejski tekst z cyframi hindusko-arabskimi i przedstawia chrześcijańską narrację o życiu Mahometa.
- **Biblia Wacława** powstała prawie 150 lat przed opublikowaniem przez Marcina Lutra swojego tłumaczenia Biblii. To gigantyczne dzieło w historii tekstów biblijnych zostało zapoczątkowane przez króla Wacława IV w Pradze i produkowane przez najlepszych bukmacherów w Europie. Warto również zauważyć, że w sumie na 2400 stronach pracy konieczne było oskórowanie 607 cieląt. Jednakże deportacja króla Wacława IV uniemożliwiła ukończenie Biblii.
- Dzieło historyczne **Liber Vetustissimus** z Republiki Czeskiej szczegółowo opisuje działalność rady miejskiej, cechów i obywateli. Utwór pierwotnie napisany po łacinie, coraz częściej pisany jest po niemiecku i czesku.

Czy kiedykolwiek czytaliście tomik poezji lub byliście poruszeni lub zainspirowani wierszem? Oto kilka przykładów znanych wierszy z historii.

Poezja, czyli liryczny gatunek literatury, to wspaniały sposób wyrażania siebie, odkrywania własnego stanu ducha i pogodzenia się z rzeczywistością. Podobnie jak muzyka, poezja może poruszyć twoją duszę i wywołać emocje.

Nawet jeśli na co dzień nie spotykacie się ze znanymi wierszami historycznymi, z pewnością zetkniecie się z nimi w ten czy inny sposób, czy to będzie szkolny występ Waszych dzieci, urodziny czy Dzień Matki.

Zanurzcie się w przykładowym wierszu Rainera Marii Rilke z Austrii:

The Panther

His vision, from the constantly passing bars,
has grown so weary that it cannot hold
anything else. It seems to him there are
a thousand bars; and behind the bars, no world.

As he paces in cramped circles, over and over,
the movement of his powerful soft strides
is like a ritual dance around a center
in which a mighty will stands paralyzed.

Only at times, the curtain of the pupils
lifts, quietly--. An image enters in,
rushes down through the tensed, arrested muscles,
plunges into the heart and is gone.

Rainer Maria Rilke translated by Stephen Mitchell

Na świecie jest wiele znanych wierszy. Są one pogrupowane w **okresy literackie**, które są okresami w historii literatury. Epoki poprzedzające XX wiek obejmują barok, oświecenie, szturm i drang oraz realizm. Okresy począwszy od XX wieku obejmują modernizm, ekspresjonizm i postmodernizm.

Do najbardziej znanych dzieł poezji historycznej oraz wielokrotnie nagradzanych poetów i poetek z różnych okresów należą:

Przykład

- "Don Kichot" - Miguel de Cervantes (Hiszpania)
- "Faust" - Johann Wolfgang von Goethe (Niemcy)
- "Oda do mojego garnituru" - Pablo Neruda (Hiszpania)
- "Ponieważ nie mogłem zatrzymać się na śmierć" - Emily Dickinson (USA)
- "Piosenka o końcu świata" - Czesław Miłosz (Polska)
- "Sonet 18" by William Shakespeare (Anglia)
- "Wszystkie uroki świata" - Jaroslav Seifert (Czechy)

7.4 Papier wszystko zniesie

Czy czytaliście kiedyś tekst – powieść, wiersz, czy baśń – której słowa poruszyły Was głęboko lub skłoniły do refleksji?

Bo literatura to nie tylko pozbawiony znaczenia tekst złożony z symboli. Intensywne studiowanie tekstów pisanych i próba zrozumienia ich znaczenia może być niezwykle ekscytująca i pouczająca.

W tym momencie możecie zadać sobie pytanie: **czym jest interpretacja tekstu?**

Interpretacja tekstu to proces, w wyniku którego teksty są analizowane. Oznacza to opracowanie podstawowego znaczenia tekstu, a także jego efektu i możliwej intencji. Interpretacja literacka uczy przemyślenia treści tekstu i wyrobienia sobie o nim własnego zdania.

Notatka

Celem interpretacji tekstu jest całościowe zinterpretowanie i analiza treści.

Jednak tłumaczenie ustne nigdy nie jest początkiem procesu. Dopiero po **szeroko zakrojonych studiach** oraz twórczym i osobistym zaangażowaniu w literaturę, możliwe jest holistyczne podejście do tekstu. W trakcie tego procesu nawiązujecie kontakt z tym, co przeczytaliście, głęboko się nad tym zastanawiacie i odnajdujecie sens w tej historii.

Czytając tekst, zadawajcie sobie pytania takie jak:

- Co autor miał na myśli, pisząc ten tekst?
- Dlaczego tekst został napisany?
- Jakie jest znaczenie tekstu?
- O czym ten tekst mówi?

Wskazówka

W tym miejscu interpretacja różni się od analizy:

Analiza tekstu bada również treść i język. W związku z tym analiza jest często podstawą interpretacji.

Interpretacja jednak sięga głębiej, próbując rozszyfrować, co tekst mówi i ujawniając znaczenie i intencję tekstu.

Staje się jasne, że to nie sam tekst, ale Ty, jako interpretator, jesteś odpowiedzialny/a za znaczenie dzieła.

Przede wszystkim bardzo ważna jest krytyczna refleksja nad czytany tekstem.

Wskazówka

Słowo **refleksja** pochodzi od łacińskiego słowa „reflexio”, co oznacza odbijanie się, cofanie się lub powrót do przeszłości.

Refleksja krytyczna służy do interakcji z przeczytanymi tekstami i ich treścią. Refleksja prowadzi do lepszego zrozumienia i cennych spostrzeżeń. W krytycznej refleksji możecie zadać sobie pytania takie jak:

- Co szczególnie spodobało nam się w tekście, a co nie?
- Jakie wnioski możemy wyciągnąć z tekstu?
- Czego się nauczyliśmy?

Definicja

Refleksja to intensywne myślenie (refleksja) na temat czegoś.

W dobie rosnącej cyfryzacji wielu aspektów życia konieczna jest także **umiejętność krytycznego myślenia o treściach dostępnych w Internecie**. **Umiejętność korzystania z mediów** jest zatem ważna tak jak umiejętność czytania i krytycznego myślenia. Prawdopodobnie doświadczyliście pojawienia się fałszywych informacji, tzw. fake news. Ponieważ teksty w przestrzeni cyfrowej często nie podlegają dokładniejszej kontroli, zachęca się do rozpowszechniania fałszywych treści.

Krytyczna refleksja medialna pomaga odróżnić informacje poważne od wątpliwych od bogactwa informacji dostępnych w Internecie.

Zawsze analizujcie teksty, zadając krytyczne pytania, takie jak:

- Who is behind this information or text? Who is the editor? Who wrote the text?
- Czy tekst jest subiektywny, czy obiektywny
- W jakim celu tekst został napisany lub opublikowany?
- Czy istnieją źródła i czy możecie je sprawdzić?

7.5 Podsumowanie

Czy moglibyście dobrze zrozumieć kulturę słowami i **znaczenie literatury** w wywoływaniu emocji poprzez piękno jej języka i wprowadzaniu nas w świat różnych kontekstów i sytuacji poprzez swoją transcendencję? Oczywiście literatura ma również ogromne znaczenie kulturowe.

Literaturę, jak w zasadzie wszystko, co jest napisane, podzielono na dzieła **non-fiction i fikcyjne (literackie)** i definiują ją główne cechy: ustalony porządek, artystyczne użycie języka i fikcyjność. Poznaliście także **trzy główne gatunki literackie**: epopeję, czyli literaturę narracyjną z jej baśniami, powieściami i legendami; dramatyczne, takie jak poezja i ballady; oraz komedia i tragedia z poezji.

Przedstawiając gatunki książek jako zasadę organizującą, zapoznałeś się z powieściami, kryminałami, thrillerami, fantasy i wieloma innymi. Teraz wiesz, że jeśli wolisz gęsią skórę i napięcie, gatunek thrillera będzie dla Ciebie najlepszy.

Jako **znaczące dzieła historyczne** wymieniono Biblię Wacława, Biblię Gutenberga, Modlitewnik Rothschilda, Biblię Alba, Diamentową Sutrę i Regest Dagome. W poznawaniu poezji europejskiej przywoływano „Ode do mojego garnituru”, „Pieśń o końcu świata”, „Autobiografię” i „Panterę”.

Co więcej, zajmując się literaturą, możecie nie tylko poprawić swoje umiejętności czytania, interpretacji i refleksji, zadając krytyczne pytania i interpretując treści, ale także usprawnić **refleksyjną pracę** z tekstami dostępnymi w Internecie. To przygotowuje Was do pierwszej wymiany literackiej i kulturalnej.

Visit us on

www.cultureisyou.com

/cultureisyou/

profile.php?id=100086739879308

**Co-funded by
the European Union**

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or OeAD-GmbH. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.